

**Інструкція з міжвідомчої взаємодії
щодо здійснення соціальної роботи та соціально-правового захисту дітей та
сімей з дітьми, які потрапили в складні життєві обставини**

Загальна частина

1. Даним актом визначається порядок міжвідомчої взаємодії щодо здійснення соціальної роботи та соціально-правового захисту дітей та сімей з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах, або існують ознаки таких обставин, які вони не в змозі подолати за допомогою власних засобів і можливостей;
 - попередження виникнення нових складних життєвих обставин;
 - створення умов для подальшого самостійного розв'язання життєвих проблем, що виникатимуть.
2. Терміни і норми, що використовуються у цьому Порядку, застосовуються у значеннях, наведених у:
 - Законах України «Про охорону дитинства», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про органи і служби для дітей та спеціальні установи для дітей», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей», «Про національний план дій в інтересах дітей», «Про ратифікацію Конвенції ООН про права дитини»;
 - постановах Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини», від 17.10.2007 № 1242 «Про затвердження державної цільової соціальної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», від 11.05.2006 № 623 «Про затвердження Державної програми подолання дитячої безпритульності і бездоглядності на 2006 – 2010 роки»;
 - наказів Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та Міністерства освіти і науки України від 28.09.2007 № 3455/853 «Про затвердження Порядку взаємодії центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та управлінь (відділів) освіти щодо підготовки до самостійного життя дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з числа

учнів старших та випускних класів інтернатних закладів і шкіл соціальної реабілітації» та інші.

3. Соціальну роботу та соціально-правовий захист з дітьми та сім'ями з дітьми, які мають ознаки складних життєвих обставин, відповідно до цієї Інструкції та в межах визначених повноважень здійснюють органи, управління, заклади та установи:

у справах сім'ї та молоді (молоді та спорту);
служби у справах дітей;
центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (далі - центри соціальних служб);
охорони здоров'я;
освіти і науки, в т. ч. дошкільні, загальноосвітні, позашкільні, професійно-технічні та вищі навчальні заклади (I-IV рівнів акредитації);
праці та соціального захисту населення;
внутрішніх справ;
підрозділи кримінально-виконавчої інспекції Державного департаменту з питань виконання покарань;
місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування окремі громадяни тощо (далі – суб'єкти).

Головними суб'єктами **соціально-правового захисту дітей**, які опинилися у складних життєвих обставинах у відповідності до визначених законодавством повноважень є служби у справах дітей.

Головними суб'єктами **здійснення соціальної роботи з дітьми і сім'ями з дітьми**, які опинилися у складних життєвих обставинах визначено Центри соціальних служб.

4. Діяльність суб'єктів згідно цієї Інструкції поширюється на дітей та сімей з дітьми, які потрапили у складні життєві обставини, або мають наступні ознаки, пов'язані з: інвалідністю, частковою втратою рухової активності у зв'язку із станом здоров'я, самотністю, сирітством, бездоглядністю, безпритульністю, відсутністю житла або роботи, насильством (у тому числі в сім'ї), чи реальною загрозою його вчинення, зневажливим ставленням та негативними стосунками в сім'ї, малозабезпеченістю, психологічними чи психічними розладами, стихійним лихом, катастрофою, вимушеною міграцією, наркотичною або алкогольною залежністю, ВІЛ-інфекцією, перебуванням у місцях позбавлення волі або повернення з них, відбування покарання без позбавлення волі тощо (далі – об'єкти соціальної роботи).
5. Заходи щодо соціальної підтримки чи соціального захисту об'єкта мають бути визначені на основі оцінки його потреб, та узгоджені з іншими

суб'єктами соціально-правового захисту та соціальної роботи у межах компетенції та відповідно до покладених на них завдань.

Пріоритетними для всіх суб'єктів мають бути дії виключно в найкращих інтересах конкретної дитини та співпраця з її батьками (особами, які їх замінюють), іншими родичами дитини, якщо вони не є для дитини джерелом небезпеки.

6. Суб'єкти соціальної роботи та соціального захисту, у межах компетенції та відповідно до покладених на них завдань:
- виявляють дітей та сім'ї з дітьми, які мають ознаки чи опинилися в складних життєвих обставинах;
 - направляють інформацію про них до відповідного Головного суб'єкта за місцем проживання та за потребою залучаються до здійснення соціального інспектування та оцінки потреб дитини та її сім'ї;
 - готують, у разі потреби, клопотання щодо розміщення:
 - дітей в сімейне оточення, або на тимчасове перебування до відповідного закладу соціального обслуговування/соціального захисту;
 - сімей з дітьми на тимчасове перебування до відповідного закладу соціального обслуговування/соціального захисту тощо;
 - сприяють вирішенню проблем об'єктів соціальної роботи, першочергово здійснюють заходи щодо відновлення та усунення умов, які сприяли настанню складних життєвих обставин;
 - здійснюють інші заходи та інформують про проведену роботу відповідно до протокольних рішень Дорадчого органу чи Комісії з питань захисту прав дитини.

Виявлення дітей, та сімей з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах та облік повідомлень

7. Виявлення дітей та сімей з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах здійснюється усіма суб'єктами шляхом:
- виконання їх безпосередніх функцій чи пере направлення від інших установ, закладів та організацій;
 - особистого звернення громадянина (дитини чи одного з членів її сім'ї);
 - звернення фізичної чи юридичної особи про необхідність надання допомоги дитині чи сім'ї з дітьми.

Основними суб'єктами **виявлення немовлят та дітей раннього віку**, які мають ознаки складних життєвих обставин є працівники системи охорони здоров'я та інспектори системи соціального захисту.

Основними суб'єктами **виявлення дітей дошкільного та шкільного віку**, які мають ознаки складних життєвих обставинах, здійснення первинної профілактичної роботи з дітьми та їх батьками є навчальні заклади.

8. Всі направлені в усній чи письмовій формі повідомлення про виявлену сім'ю чи дитину, яка має ознаки складних життєвих обставин реєструються відповідним суб'єктом та передаються до центру соціальних служб.

Разом з інформацією про виявлення об'єкту передаються наявні документи, що можуть підтвердити складні життєві обставини (копію особистої заяви громадянина чи копії інших документів, на підставі яких зроблено висновки щодо наявності складних життєвих обставин тощо).

9. У разі виявлення будь-яких фактів, які містять інформацію про загрозу життю і здоров'ю об'єкта: вчинення насильства або його реальної загрози; недогляд, нехтування першочерговими потребами дитини, залишення її без батьківського піклування тощо, згідно чинного законодавства, суб'єкти негайно повідомляють:

відповідний підрозділ органів внутрішніх справ, заклад охорони здоров'я, а також, щодо фактів насильства в сім'ї - відділ у справах сім'ї та молоді; щодо всіх зазначених фактів, по відношенню до дитини - службу у справах дітей.

Організація здійснення соціальної роботи з дітьми та сім'ями з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах або мають їх ознаки

10. Координацію дій між суб'єктами щодо здійснення соціальної роботи з сім'ями з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах чи мають їх ознаки, забезпечують центри соціальних служб.

11. Основні етапи здійснення соціальної роботи з об'єктом відображені у **алгоритмі міжвідомчої взаємодії щодо дитини та сім'ї, яка опинилася в складних життєвих обставинах.**

12. Для здійснення соціального інспектування, відповідно до Порядку, затвердженого Мінсім'ямолодьспортом, за наказом директора центру соціальних служб створюється комісія, визначається мета, основні завдання та терміни його здійснення. До складу комісії запрошуються представники: відповідного органу опіки та піклування за місцем проживання дитини, служби у справах дітей та за потребою інші суб'єкти соціальної роботи.

13. Комісія здійснює соціальне інспектування за місцем постійного проживання (перебування) дитини, яка відповідно до звернення, має ознаки складних життєвих обставин, виключно в присутності дорослих членів її сім'ї. За результатами інспектування комісія складає відповідний акт, з текстом якого ознайомлюють батьків або осіб, які їх замінюють та дитину (дітей) з врахуванням її віку.

14. В разі виявлення під час соціального інспектування ознак, що підтверджують наявність в сім'ї складних життєвих обставин, що негативно впливають на стан здоров'я та розвитку дитини, виконання батьківських обов'язків, інформація про таку сім'ю заноситься до банку даних центру соціальних служб, а інформація про дитину - до банку даних служби у справах дітей.

15. В разі підтвердження складних життєвих обставин дитині та її сім'ї відразу надаються соціальні послуги, спрямовані на створення безпечних умов та мінімізацію ризиків щодо погіршення ситуації.

Питання взяття даного об'єкта під соціальний супровід виноситься на розгляд Дорадчого органу.

Протокольним рішенням дорадчого органу визначаються завдання, спрямовані на подолання об'єктом складних життєвих обставин, зазначаються відповідальні, терміни виконання і перегляду результатів.

16. На підставі рішення дорадчого органу центром соціальних служб видається наказ про взяття об'єкта під соціальний супровід та закріплення спеціаліста, відповідального за його здійснення.

17. Спеціаліст центру соціальних служб укладає угоду із сім'єю про здійснення соціального супроводу.

Відповідно до Порядку, затвердженого наказом Мінсім'ямолодьспорту, процес соціального супроводу включає:

фахову оцінку потреб дитини та її сім'ї, на основі якої проводиться планування індивідуальних послуг та їх надання, а також моніторингове інспектування впливу та отриманих результатів.

Соціальний працівник на кожному із етапів, в залежності від потреб, долучає до соціального супроводу інших суб'єктів соціальної роботи.

Члени сім'ї в тому числі і діти є активними учасниками процесу соціального супроводу.

18. Фахову оцінку потреб дитини та її сім'ї здійснює кваліфікований соціальний працівник (соціальний педагог) з метою визначення потреби у видах та обсягах соціальних послуг, необхідних для мінімізації складних життєвих обставин та створені умов при яких сім'я буде здатна самостійно задовольняти потреби дитини у розвитку та долати складні життєві обставини.

В ході оцінки соціальний працівник визначає рівень задоволення потреб дитини, здатність батьків піклуватись про дитину та вплив наявних факторів сім'ї і середовища на стан задоволення цих потреб.

В процесі оцінки сім'я з дітьми отримує необхідні послуги.

19. Планування послуг здійснюється соціальним працівником спільно з членами сім'ї та іншими суб'єктами, які брали участь в процесі оцінки та передбачає розробку індивідуального плану соціального супроводу сім'ї, який визначає: мету та завдання супроводу, очікувані результати, перелік необхідних послуг(заходів) їх виконавців, та терміни перегляду плану.

20. Координацію дій по виконанню плану соціального супроводу здійснює соціальний працівник. Виконавцями плану є зазначені в ньому суб'єкти соціальної роботи та власне члени сім'ї, яка опинилася в складних життєвих обставинах.

21. Для аналізу ефективності наданих послуг та їх впливу на процес подолання складних життєвих обставин, набуття членами сім'ї здатності самостійно вирішувати свої проблеми, проводиться **моніторингове інспектування** (перегляд стану виконання плану супроводу).

За його результатами Центр соціальних служб ініціює повторний розгляд справи об'єкту на засіданні **Дорадчого органу** з метою аналізу виконання попередньо визначених завдань та прийняття рішення щодо:

продовження соціального супроводу чи ***виведення об'єкта з під соціального супроводу*** (в зв'язку з: подоланням складних життєвих обставин, зміною об'єктом свого місця проживання, чи невиконання угоди об'єктом).

При виявленні в процесі соціального супроводу потреби у додаткових соціальних послугах, центр соціальних служб інформує про це відповідний суб'єкт соціальної роботи, та ініціює розгляд цієї потреби на **Дорадчому органі, чи Комісії з питань захисту прав дитини.**

22. У разі покращення ситуації, що призвела до складних життєвих обставин, набуття членами сім'ї здатності самостійно вирішувати свої проблеми, за рішенням **Дорадчого органу** соціальний супровід припиняється, а ***сім'я виводиться з місцевого банку даних.*** У випадку наявності ризиків щодо спроможності сім'ї в подальшому самостійно долати труднощі, сім'я виводиться з під соціального супроводу, залишаючись в банку даних з метою її підтримки.

23. У разі відмови сім'ї від соціального супроводу або невиконання нею договору про його здійснення, за наявності факторів, які поглиблюють складні життєві обставини щодо дитини, центр соціальних служб інформує службу у справах дітей про необхідність винесення даного питання на розгляд **Комісії з питань захисту прав дитини.**

24. Облік соціальної роботи ведуть центри соціальних служб за місцем фактичного проживання об'єкта відповідно до форм, затверджених Державною соціальною службою для сім'ї, дітей та молоді.

У разі зміни місця проживання об'єкта, який перебував під соціальним супроводом, повідомлення про нього та копія особової справи направляється до відповідного центру соціальних служб.

25. Всі суб'єкти згідно чинного законодавства несуть відповідальність:

за бездіяльність при виявленні та наданні допомоги дитині чи сім'ї, які опинилися у складних життєвих обставинах;

за розголошення відомостей про особисте життя дитини, чи сім'ї, яка перебуває у складних життєвих обставинах;

іншої інформації особистого характеру, яка стала відома під час здійснення соціальної роботи з дітьми та їх сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Організація здійснення соціального захисту дітей, у разі загрози їх життю, здоров'ю, нехтуванні потребами дитини

26. В разі необхідності відібрання дитини у батьків, чи осіб які їх замінюють, вилучення дитини з небезпечного сімейного середовища чи вжиття інших негайних дій щодо захисту прав дитини, викликаних загрозою її життю і здоров'ю, пріоритетним є:

- заходи щодо забезпечення безпеки дитини
- мінімізація ризиків які спонукали до вжиття негайних дій, в тому числі вилучення;
- максимальне дотримання права дитини на виховання в безпечному сімейному середовищі, враховуючи розміщення дитини до родичів чи найближчого її оточення;
- прийняття рішень виключно в найкращих інтересах дитини та на основі її потреб з максимальним урахуванням її думки.

27. Служба у справах дітей при прийнятті рішення (прокурором, органом опіки) про відібрання дитини у батьків невідкладно здійснює наступні дії:

- негайно вирішує питання тимчасового розміщення дитини;
- розробляє план першочергових дій щодо захисту дитини, а за необхідності негайних дій пов'язаних з вилученням дитини, такий план має бути розроблений не пізніше трьох календарних днів;
- інформація про дитину, вилучену з сім'ї та наявний пакет документів направляється до центру соціальних служб для вивчення можливостей повернення дитини до біологічної родини чи підтвердження виявлених ризиків.
- у випадку відібрання (вилучення) дитини з сім'ї, про вжиті негайні заходи інформується відповідний заклад, в якому навчається дитина (дитячий садок, школа, позашкільний навчальний заклад, професійно-технічне училище, вищий навчальний заклад I-IV рівнів акредитації тощо);

- у шестиденний строк з дня прийняття органом опіки та піклування рішення про вилучення дитини, служба у справах дітей спільно з іншими суб'єктами вживає вичерпних заходів для усунення обставин, які призвели до вилучення дитини з сімейного оточення та сприяють її поверненню в сім'ю;
- у разі усунення протягом шести днів негативних обставин, які спонукали до вилучення дитини з сім'ї, служба у справах дітей чи орган опіки і піклування сільської, селищної, міської ради готує проект відповідного рішення про повернення дитини до біологічної родини;
- за відсутності можливостей повернути дитину в сім'ю, в семиденний термін з дня прийняття рішення про вилучення дитини готує документи для позову до суду про позбавлення батьків батьківських прав або відібрання дитини від батьків без позбавлення батьківських прав, відповідно до п.8 Постанови КМУ №866.

28. Центр соціальних служб, спільно з іншими суб'єктами, в триденний термін з дня отримання інформації про дитину в обов'язковому порядку проводить соціальне інспектування з метою визначення здатності батьків змінити свою поведінку та забезпечувати реалізацію потреб дитини, визначає необхідність та обсяги допомоги чи підтримки інших суб'єктів соціальної роботи. На основі висновків, формуються пропозиції до індивідуального плану соціального захисту дитини.

Центр соціальних служб спільно з іншими суб'єктами соціальної роботи, діючи в найкращих інтересах дитини, мають надати сім'ї максимальний комплекс послуг, спрямований на її реабілітацію та сприяти поверненню (спілкуванню з батьками) дитини в безпечне сімейне середовище.

29. Отримані результати виносяться на розгляд **Комісії з питань захисту прав дитини**, яка затверджує індивідуальний план її соціального захисту та приймає рішення про необхідність подальших дій суб'єктів соціальної роботи. Контроль за виконанням індивідуального плану покладено на службу у справах дітей.

30. Для подальшої реалізації індивідуального плану дитини центр соціальних служб бере сім'ю під соціальний супровід: укладає з сім'єю угоду; проводить комплексну оцінку потреб дитини та її сім'ї на основі якої розробляється індивідуальний план соціального супроводу із залученням до реалізації зазначених заходів, відповідно до визначених потреб, інших суб'єктів.

31. За результатами соціального супроводу (супроводження) у попередньо визначенні терміни центром соціальних служб спільно зі службою у справах дітей проводиться **моніторингове інспектування** ситуації щодо усунення складних життєвих обставин в яких перебуває дитина.

32. У випадку відсутності позитивних результатів, питання перегляду індивідуального плану дитини повторно вноситься на розгляд **Комісії з питань захисту прав дитини.**

33. У разі подолання складних життєвих обставин службою у справах дітей приймається рішення про зняття дитини з банку даних, про що відповідна інформація заноситься до особової справи дитини.

Особова справа дитини архівується в порядку, передбаченому наказом Мінсім'ямолодьспорту.

ПРОЕКТ